

İşletmeler Perspektifinden Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ÇSY) Uygulamalarının Önemi

Seda DOĞAN (ORCID: 0000-0003-2347-1107), Dr.,
Anadolu Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Eskişehir, Türkiye; seddogan85@gmail.com

The Importance of Environmental, Social and Governance (ESG) Practices from The Perspective of Businesses

Abstract

Environmental, social and governance (ESG) factors encompass the non-financial information of a company and have gained worldwide significance as a global concern. Stakeholders have started to realize that ESG has become an important source of corporate risk and can affect the financial performance and profitability of the businesses. Thus, demands of stakeholders regarding these factors have steadily increasing. Accordingly, businesses have started to shift from short-term profit maximization goals to pursuing long-term sustainable ESG goals. Businesses have the option to voluntarily dissemination of the ESG information. Today, some national and international businesses still do not pay due attention to the dissemination of this information. This study investigates the importance of ESG factors from the perspective of businesses and the benefits of their implementation.

Keywords : Environmental, Social and Governance (ESG), Business Management, Sustainable Development

Jel Classification Codes: Q01, M1, M14

Özet

Çevresel, sosyal ve yönetişim (ÇSY) faktörleri, bir işletmenin finansal olmayan bilgilerini temsil etmektedir ve küresel bir konu haline gelmiştir. Paydaşlar, ÇSY'nin önemli bir kurumsal risk kaynağı haline geldiğinin ve işletmenin finansal performansını ve karlılığını etkileyebileceğinin farkına varmaya başlamıştır. Böylece paydaşların bu faktörlere yönelik talepleri her geçen gün artmıştır. Bu doğrultuda işletmeler, kısa vadeli kâr maksimizasyonu hedeflerinden uzun vadeli sürdürülebilir ÇSY hedeflerine geçiş yapmaya başlamıştır. ÇSY bilgilerinin işletmeler tarafından açıklanması gönüllülük esasına dayanmaktadır. Günümüzde bazı ulusal ve uluslararası işletmeler hala bu bilgilerin açıklanması konusunda gerekli özeni göstermemektedir. Bu araştırma, işletmelerin bakış açısından ÇSY faktörlerinin önemini ve bunların uygulanmasının faydalarını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler : Çevresel, Sosyal Ve Yönetişim (ÇSY), İşletme Yönetimi, Sürdürülebilir Kalkınma

Giriş

ÇSY kısaltması, çevresel, sosyal ve yönetim sözcüklerinin ilk harflerinden oluşturulmuştur. ÇSY kavramı, çevresel ve sosyal sorumlulukla yasalara ve etiğe uygun kurumsal yönetim faaliyetlerinin yürütülmesi anlamına gelmektedir (Chang, Lee, 2022). Bu durum ise çevresel, sosyal ve yönetim hususlarının iş modellerine entegre edilmesini ifade etmektedir. Bu bakımdan ÇSY'nin tanımı, ÇSY'nin yönetim boyutunu içermesinin haricinde Kurumsal Sosyal Sorumluluğa (KSS) benzemektedir (Gillan, Koch, Starks, 2021).

ÇSY, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim uygulamalarını iş sürdürülebilirliğini artırmak için kullandıkları bir yaklaşımdır. Bununla birlikte ÇSY, işletmelerin gezegene ve insanlara yönelik nasıl faaliyet gösterdiklerine ilişkin bir dizi standarttan oluşmaktadır (Yasar, 2024). Bu bağlamda kurumsal yönetimde yeni bir standart olarak kendini kanıtlayan ÇSY yönetimi; karbon azaltımı, sosyal katkı, dairesel ekonomi ve kurumsal yönetimi içermektedir. Son yıllarda birçok işletme, sürdürülebilirlik yönetimini aktif yönetim stratejilerinden biri olarak kabul etmiş ve yeni çağın taleplerine ayak uydurmak için hızla ÇSY yönetimini benimsemiştir (Hermundsdottir, Aspelund, 2021). Bunun nedeni ise son yıllarda, küresel iklim değişikliğinin daha da yoğunlaşmasıdır. Öyle ki seller, yüksek sıcaklıklar, yangınlar ve aşırı hava koşullarının neden olduğu birçok olumsuz olaylar sıklıkla meydana gelmeye başlamıştır (Graham, 2022). İklim değişikliğinin neden olduğu bu doğal afetlerin küresel sorunlar olarak ortaya çıkmasıyla birlikte ÇSY bir ihtiyaç olarak görülmeye başlanmıştır (Chang, Lee, 2022).

Son yıllarda gelişmiş ülkeler, iklim değişikliğine yanıt vermek için çeşitli çevre düzenlemelerini teşvik etme sürecine girmişlerdir (Hermundsdottir, Aspelund, 2021). Bu nedenle ÇYS uygulamaları, son birkaç yıldır yatırımcılar, kreditorler, SRI (Socially Responsible Investing) analistleri ve yöneticileri arasında hızla büyüyen ve en çok tartışılan bir konu haline gelmiştir (Naeem ve Çankaya, 2022). Hatta ÇSY konusuna yönelik iki zıt görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, bir işletmenin ÇSY uygulamasının hissedar değerini en üst düzeye çıkarmakla tutarlı olduğudur. İkinci görüş ise üstün ÇSY performansı gösteren işletmelerin etik bütünlük sergileme, yasal düzenlemelere uyma ve aynı anda tüm paydaşların meşru çıkarlarını dikkate alma olasılıklarının daha yüksek olduğudur (Carroll, 1979; Freeman, 2010).

Küresel ısınma, COVID-19 ve uluslararası çatışmalar gibi sorunlar karşısında, çevreyi koruma ve insanların çıkarlarına saygı gösterme ilkeleri büyük sosyal değişikliklere yol açmıştır (Garel, Petit-Romec, 2021; Norhhaus, 2019). Bu nedenle, sürdürülebilir ve sorumlu yatırımlar, çevresel sürdürülebilirliğin ve sosyo-ekonomik istikrarın öneminin farkına varan yatırımcıların ve kreditorlerin en önemli kaygılarından. Bu doğrultuda küresel olarak işletmeler, artık kâr maksimizasyonu veya geleneksel kısa vadeli hedefler yerine, ÇSY hedefleri gibi daha uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine odaklanmaktadır (Naeem, Çankaya, 2022). Diğer bir ifadeyle geçmişte işletmeler, geleneksel yöntemle finansal performansa odaklanırken, günümüzde hem finansal performansta hem de ÇSY merkezli finansal olmayan performansta sürdürülebilirliği artırmaya yönelik çalışmaktadırlar. Bu çerçevede işletmeler, paydaşlarını faaliyetlerinin sürdürülebilirliği konusunda bilgilendirmek için ÇSY faktörlerini uygulamakta ve böylelikle paydaşlar ÇSY aracılığıyla kurumsal riskleri görebilmektedir (Chang, Lee, 2022). Diğer bir ifadeyle ÇSY uygulamaları, yani finansal olmayan performans bilgileri, tıpkı finansal tablolar gibi, paydaşların işletmelerin emsallerine göre nasıl sıralandığını görebilmeleri için karşılaştırılabilir veriler sunmaktadır (Edmans, 2022). Araştırmalar, şeffaf ÇSY açıklamalarının işletmelerin ekolojik ve sosyal sorumlulukları aktif olarak üstlendiklerini, böylece paydaşlar nezdindeki itibarlarını artırdıklarını, sermayeye daha düşük maliyetle eriştiklerini ve böylelikle rekabet avantajlarını artırdıklarını göstermektedir (Bofinger, Heyden, Rock, 2022; Starks, 2021; Ben-Porath, Dekel, Lipman, 2018). Bu doğrultuda iş dünyasında artan şeffaflık ve sürdürülebilirlik talebi sayesinde dünyanın dört bir yanında faaliyet gösteren işletmeler, ÇSY stratejilerine ve yatırımlarına daha fazla öncelik vermektedir (Naeem, Çankaya, 2022).

ÇSY her işletme için farklı bir finansal duruma ve teknolojideki farklılıklar nedeniyle farklı performans alanlarına sahiptir (Morea, 2022). Örneğin ÇSY, çeşitli paydaşları dikkate alarak müşteri bilgilerini ve çevreyi koruyarak kurumsal sosyal sorumluluğu yerine getirmeyi amaçlamaktadır (Hermundsdottir, Aspelund, 2021).

Bu nedenle ÇSY'yi tek tip bir çerçevede düzenlemek veya değerlendirmek kolay değildir. ÇSY yönetimini güçlendirmek, zayıf iş koşullarına sahip işletmelerin hayatta kalmalarını zorlaştırabilir. Bu doğrultuda, işletmelerin ÇSY'ye özerk bir şekilde katılabilmeleri için yasal düzenlemelerin hafifletilmesine ve devlet desteğine ihtiyaçları vardır. Ayrıca, işletmelerin ÇSY faaliyetlerine ilişkin değerlendirme maddeleri, çeşitlendirilmeli ve değerlendirme içerikleri işletme büyüklüğüne göre standartlaştırılmalıdır. Böylece işletmeler arasındaki değerlendirme farkı daraltılabilecektir (Morea, 2022).

ÇSY uygulamalarının her geçen gün önemi daha da çok artmaktadır. Bu faktörlerin yalnızca işletmeler için değil yanı sıra ekoloji, ülkeler, toplumlar ve gelecek nesiller için de önemi ve faydaları oldukça fazladır. Bununla birlikte bu araştırma, ÇSY uygulamalarının işletmeler açısından önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın aşamaları şu şekilde ilerlemiştir. Giriş bölümünden sonra çevresel, sosyal ve yönetişim kavramını anlatan birinci bölüm yer almaktadır. İkinci bölümde, çevresel, sosyal ve yönetişim faktörlerinin neler olduğuna yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, çevresel, sosyal ve yönetişim uygulamalarının işletmeler için önemi açıklanmıştır. Son bölümde çevresel, sosyal ve yönetişim uygulamaları üzerinde yapılan düzenlemelerin neler olduğu ve neden yapıldıkları anlatılmış ve sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ÇSY) Kavramı

Environmental, Social ve Governance kelimelerinin baş harflerinden türetilerek uluslararası literatüre ESG olarak geçen ve Türkçe'ye; çevresel, sosyal ve yönetişim (ÇSY) olarak çevrilen ÇSY, Syed'e (2017) göre evrensel bir terim haline getirilmesi için türetilmiş olup, bu terim, kurumsal yatırımcılar tarafından daha çok vurgulanmaktadır. Bernoville (2024) ise ÇSY'nin sürdürülebilir ve sorumlu finans bileşenleri için kullanılan şemsiye bir terim olduğunu söylemektedir. Bununla birlikte ÇSY'nin yatırım kararlarında finansal faktörlerin yanı sıra çevresel, sosyal ve yönetişim faktörlerini de dikkate alan bir çerçeve niteliği taşıdığını ifade etmektedir.

1980'lerde, ekonomik büyüme esnasında oluşan kirliliği ve olumsuzlukları yönetmek ve azaltmak için ABD kuruluşları tarafından ESH- Environment, Safety and Health (Çevre, Güvenlik ve Sağlık) olarak bilinen bir yöntem kullanılmıştır. Bu yöntem, 90'lı yıllarda, "Kurumsal Sürdürülebilirlik Hareketi" olarak tabir edilen bir harekete dönüşmüştür. Bu hareket, bazı yönetim ekiplerinin işletmelerin çevresel etkilerini, yasal zorunlu azaltım sınırının ötesinde bir azaltıma odaklanmaları sonucu ortaya çıkmıştır. Söz konusu hareket, 2000'li yılların başında, kurumsal sürdürülebilirlik hareketi adı altında, işletmelerin sosyal sorunlara karşı nasıl yanıt vermesi gerektiğine ilişkin fikirleri bütünleştirmeye başlamıştır. Bu hareket, sonraki yıllarda "Kurumsal Sosyal Sorumluluk" olarak adlandırılmıştır (Doğan, 2024). ÇSY kavramının kökleri, kurumsal sosyal sorumluluk bilincinde yatmaktadır. ÇSY, ilk olarak Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2004 yılında "Who Cares Wins" raporunda ortaya atılmıştır. BM, 2006 yılında, yatırımcıların yatırım kararları üzerinde çevresel, sosyal ve yönetişim faktörlerinin etkilerini artırabilmeleri için Sorumlu Yatırım İlkeleri'ni oluşturmuştur (Martha, Khomsiyah, 2023). Böylelikle ÇSY, çevresel, sosyal ve yönetişimle ilgili faaliyetlerin gerekliliğinin ve öneminin raporlarla vurgulanmasının ardından popüler hale gelmiştir (Naeem, Çankaya, 2022). ÇSY, 2010 ve 2020'li yıllar arasında (reaktif yerine) çok daha proaktif bir harekete dönüşmüştür. Günümüzde ise ÇSY, çevresel ve sosyal etki ile ilgili temel unsurlara ek olarak, paydaş refahını en üst düzeye çıkarmak için yönetim yapılarının nasıl değiştirilebileceğini içeren kapsamlı bir çerçeve halini almıştır (Doğan, 2024).

ÇSY, işletmeler tarafından en iyi yönetim uygulamalarını belirlemede bir araç veya teknik olarak kabul edildiğinde işletmeler, yönetimin birleşik yaklaşımı ile sosyal sorumlu yatırımı bütünleştirebilmiştir. Bu durum, ÇSY'nin sosyal sorumlu yatırım anlayışından türetilen bir terim olduğunu ve aslında sosyal sorumlu yatırımın bir uzantısı olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda ÇSY, işletmelerin çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerine odaklanarak, onları değerlendirmek için kullanılan ek bir araç olarak ifade edilmektedir (Syed, 2017, s. 2).

Günümüzde, bir işletmenin başarılı olabilmesi ve büyüebilmesi doğrudan sağlam bir ÇSY performansı sergileyebilmesine bağlıdır. Bu durum, yanı sıra işletme için çevre ve toplum üzerinde olumsuz bir etki oluşturmadan uzun vadeli değer yaratmayı gerektiren iş yapma şeklini de içermektedir (Yasar, 2024). Yani ÇSY, bir işletmenin sürdürülebilirliğinin ve kurumsal sosyal performansının belirli bir nicel ölçüsü olarak

hizmet etmektedir. Böylelikle ÇSY, bir işletmenin sosyal sorumluluk çalışmalarının finansal ve operasyonel performansını ölçülebilir sonuçları üzerindeki etkisini daha iyi anlamaya olanak tanımaktadır (Clark, Viehs, 2014). Buna ek olarak sürdürülebilir bir yönetim, yönetişimi daha istikrarlı bir şekilde sürdürmek için sosyal, ekonomik ve çevresel sorumluluklara dayalı sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir yönetim paradigmasıdır. Bu paradigma, topluma zarar vermeyen bir "çevre" ve "yönetişim" inşa etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda ÇSY, yalnızca kâr elde etmenin ötesinde, sosyal olarak olumlu değer yaratmak ve uygulamak için küresel bir standart olarak kendini kanıtlamıştır (Jung, Niu, 2021).

ÇSY uygulamaları, bir işletmenin değerini ve finansal performansını artırabileceğine inanıldığı için gün geçtikçe popülerlik kazanmaktadır. Bu uygulamalar, işletmeler tarafından sadece finansal paydaşların kârını en üst düzeye çıkarmak için değil, yanı sıra tüm paydaşların refahı için de yürütülmektedir. Küresel sloganın her açıdan sürdürülebilirliği önermesi nedeniyle, ÇSY'nin etkin ve verimli bir şekilde uygulanması yatırımcılar, politika yapıcılar ve genel kamuoyu için de çok önemli bir duruma gelmiştir (Naeem, Çankaya, 2022).

2. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim Faktörleri

ÇSY, bir işletmenin sürdürülebilirliğe ve etik ilkelere odaklanan mali çıkarlarını temsil etmede kullanıldığı için işletmenin uzun vadeli stratejileri çevresel, sosyal ve yönetişim çerçevesine göre inşa edilmektedir (Doğan, 2024). Zhao vd.'ne göre ÇSY, kurumsal karar vermede dikkate alınan çevresel, sosyal ve yönetişim performansını ifade etmektedir (Zhao vd., 2018). Bu bağlamda ÇSY uygulamaları, işletmenin faaliyetlerine ilişkin stratejilerini uygulama ve uzun dönemde değer yaratma yeteneğini etkileyebilecek konuları içermektedir. İşletmelerin ÇSY açıklamaları ve performansları finansal olmayan bilgiler olarak tanımlanmasına rağmen bu göstergeler kesin olarak ölçülebilir finansal sonuçlara yol açmaktadır (ESG Reporting Guide 2.0, 2019). Bu kapsamda işletmelerin yanı sıra sermaye piyasaları da işletmeleri değerlendirmek ve gelecekteki finansal performanslarını belirlemek için ÇSY'yi kullanmaktadır (Doğan, 2024).

Tablo 1'de işletmelerin, yatırımcıların, devletlerin, alan uzmanlarının, kurumsal sosyal sorumluluk alanındaki diğer güçlü ve meşru aktörlerin, akademisyenlerin ve derecelendirme kuruluşlarının çevresel, sosyal ve yönetişim alanında ele aldıkları çeşitli konular somutlaştırılmıştır (Elbasha, Avetisyan, 2018).

Tablo 1. ÇSY faktörleri

ÇEVRESEL (Ç)	SOSYAL (S)	YÖNETİŞİM (Y)
Biyçeşitlilik/Arazi Kullanımı	Kurumsal Kültür	Kurul Yapısı
Karbon Salınımı	Topluluk ilişkileri	Kurul Bağımsızlığı
Hammadde Temini	Çalışma Şartları	Devralma Karşıtı Önlemler
Su Kullanımı ve Yönetimi	Müşteri İlişkileri ve Üretim	Hesap Verebilirlik
Nüfus	İnsan Sermayesi Yönetimi	Rüşvet ve Yolsuzluk
İklim Değişikliği	Eğitim ve Ödüller	Yasalarla Uyum
Düzenleyici/Yasal Riskler	Motivasyon	Risk Yönetimi
Düzenleyici/Yasal Riskler	Cinsiyet Eşitliği	Raporlama Sistemi
Hava Olayları	Sağlık ve Güvenlik	Paydaşlar
Enerji	Adil Ticaret	Yönetim
Atık ve Geri Dönüşüm	Sorumlu Pazarlama ve Ar-Ge	Sahiplik Yapısı
GRI	Topluluklar Üzerindeki Etki	Şeffaflık

Kaynak: Armstrong, 2020, s. 8; Clarke, Feiner ve Viehs, 2015, s. 12.

Bir yatırımın, yatırımcılar tarafından uygun bir fırsat olup olmadığı belirlerken işletmelerin Tablo 1'de belirtilen Ç, S ve Y faktörlerinin her birinde sergiledikleri performanslar baz alınmaktadır.

Çevresel faktörler: Bir işletmenin faaliyetleri sonucu açığa çıkan atık ve kirliliği, doğal kaynakları nasıl koruduğu ve hayvanlara nasıl davrandığı gibi konuları kapsamaktadır. Çevresel faktörler, genellikle bir işletmenin karşılaşılabileceği çevresel riskleri ve bu riskleri nasıl yönettiğini değerlendirmede kullanılmaktadır.

Örneğin bir işletme; kirlenmiş araziye sahip mi? Tehlikeli atıkları nasıl bertaraf ediyor? Zehirli emisyonları nasıl yönetiyor ve çevre düzenlemelerine nasıl uyuyor? (Henisz, Koller, Nuttall, 2019) gibi sorulara verilen cevaplar, işletmenin doğanın koruyucusu olarak nasıl performans gösterdiğini değerlendirmektedir. Değerlendirmede ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda, işletmeler faaliyetlerinin çevreyi nasıl etkilediğini analiz edebilmekte ve ekolojik riskleri yönetebilmektedir (Bernoville, 2024). Bununla birlikte işletmelerin çevreye ilişkin uygulamaları, doğrudan veya dolaylı sera gazı emisyonlarını, yönetimin doğal kaynaklar üzerindeki sorumluluğunu ve işletmenin fiziksel iklim risklerine ilişkin genel tutumunu içermektedir (Doğan, 2024).

Sosyal faktörler: Bir işletmenin topluma karşı ne şekilde davrandığını ele almaktadır. Sosyal faktörler, genellikle ölçülmesi zor bir alan olarak görülmektedir. Bunun sebebi, işletmelerin insanlarla, fikirlerle ve sürekli değişen durumlarla ilgilenmesinin yenilenebilir enerji kullanımını ölçebilmesinden daha zor olmasıdır (Doğan, 2024). Örneğin bir işletme; çalışan sağlığına ve güvenliğine yüksek bir önem veriyor mu? Kârının bir yüzdesini yerel halka ayırıyor mu? İşletmenin çalışanları, gönüllü çalışmalara katılıyor mu? İşletmede diğer paydaşların çıkarları dikkate alınıyor mu? (Henisz, Koller, Nuttall, 2019) gibi sorulara verilen cevaplar, bir işletmenin çalışanları, tedarikçileri, müşterileri ve faaliyet gösterdiği toplumlarla olan ilişkilerinin yönetiminin güçlü ve zayıf yönlerini değerlendirmektedir (Bernoville, 2024). Diğer taraftan sosyal faktörler, işletmelerin iş uygulamalarının ve prosedürlerinin çalışanlar, paydaşlar, yatırımcılar ve müşteriler tarafından kabul görmesini de ifade etmektedir.

Yönetişim faktörü: Yönetişim anlayışı, limited şirketlerin gelişmeye başladığı 1856'lı yıllarda ortaya çıkmıştır. Limited şirketlerin gelişmesiyle, işletmenin kontrol ve sahiplik rolleri birbirinden ayrılmıştır. Bu ayrılış, işletmelerde kurumsal anlamda bir yönetim ihtiyacı doğurmuştur (Simpson, Taylor, 2013). Bu bağlamda yönetim, işletmelerin yönlendirildiği ve kontrol edildiği bir sistem haline gelmiştir (Cadbury, 1992). Buna rağmen bu sistemin gündeme gelmesi ve faaliyetler kapsamında ele alınması 20. yüzyılın son çeyreğinde gerçekleşmiştir (Angyal, 2009). Yönetişim, mal ve hizmet üretimi ve bunların satışıyla birlikte, organizasyonda bulunan düzenleyicilerin ve kontrolörlerin atanmasını da içeren kurumsal bir süreçtir. Bu bağlamda yönetim kavramı, medeni hukukta yer alsın veya almasın, kar amacı gütsün veya gütmesin, halka açık olsun veya olmasın her çeşit işletme modelini içermektedir (Thurnbull, 1997). Yönetişim kavramının önemli olmasındaki en büyük nedenlerden biri ise küresel çapta yaşanan mali krizler olmuştur. Bu tür krizlerin engellenmesi amacıyla birçok alanda düzenlemeler getirilmiştir (Doğan, 2024). Söz konusu düzenlemelerle, küresel krizlerin ve buna bağlı olarak küresel skandalların engellenmesi amaçlanmıştır. Böylelikle işletme yöneticilerinin şahsi çıkar sağlama yolları kapatılmıştır (Deetz, 2007). Bu doğrultuda yönetim faktörü, bir işletmenin yönetim politikalarına ve uygulamalarına atıfta bulunmaktadır (Doğan, 2024). Bir işletmenin faaliyetlerini uzun dönemde sürdürülebilmesi için ekonomik, çevresel ve sosyal faydaları dikkate alması ve kurumsal yönetim anlayışını geliştirebilmesiyle mümkündür (Simpson, Taylor, 2013). Bununla birlikte yönetim, büyük işletmelerin kurumsal sosyal sorumlulukları için prosedürler ve politikalar içerirken, paydaşlar ve yöneticiler arasındaki ilişki olarak da yorumlanmaktadır (Edit, 2019). Yanı sıra yönetim, bir dizi kilit alanı kapsamasından dolayı yöneticiler ve hissedarlar arasındaki ilişkiye de önemli bir vurgu yapmaktadır (Simpson, Taylor, 2013). Bu bağlamda yönetim faktörleri, en temel düzeyde tamamen güven ile ilişkilidir (Doğan, 2024). Yatırımcılar, işletmelere güvenip güvenemeyeceklerini ve kapalı kapılar ardında hangi kararların alındığını bilmek istemektedir (Bernoville, 2024). Yatırımcıların işletmelerin vaatlerini yerine getirebileceğine olan güvenlerini bu boyut sağlamaktadır (Doğan, 2024). İşletmelerin ÇSY'sine bakan yatırımcılar, muhasebe ve raporlama yöntemlerinin doğru ve şeffaf olduğunu görmek isteyeceklerdir. Ayrıca yatırımcılar, bu faktör ile işletmelerin hissedarlarına ve önemli konularda oy kullanma haklarına nasıl davrandıklarına da bakmaktadırlar. Yatırımcılar, işletmelerin yönetim kurulu üyelerini seçerken, yasa dışı uygulamalara girmediğine ve çıkar çatışmalarından kaçınıldığına dair güvence arayacaklardır (Henisz, Koller, Nuttall, 2019). Bu çerçevede yönetim faktörü, işletmelerin liderliği, yönetici ücretleri, denetimleri, iç kontrolleri ve hissedar hakları ile ilgilenmektedir (Bernoville, 2024). Bu noktada en önemli konu etikdir. Kurumsal yönetim ilkelerinin gelişimi aşamasında etik konusu, ilkelere temel olarak alınmıştır. Etiğe dayalı kurumsal yönetim ilkeleri ile bir işletmenin paydaşlarının çıkarları doğrultusunda

yönetilmesi gerekliliği vurgulanmıştır (Simpson, Taylor, 2013). Bu amaca ulaşabilmek için de yönetim faaliyetlerinin adillik, hesap verilebilirlik, sorumluluk ve şeffaflık prensiplerine dayandırılarak gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Yüksel, Aracı, 2017). Bu prensipler, etik temellere dayandığı için ilke niteliğindedir. Bu nedenle prensiplerin uygulanması zorunlu değildir. Ayrıca prensipler, işletmelerin ekonomik ve yasal açıdan kendilerinden beklenilenle karşılaştırıldığında “doğru olana” odaklanılması gerektiğini göstermektedir (Simpson, Taylor, 2013, s.111).

3. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim Uygulamalarının İşletmeler için Önemi

Yatırımcılar çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerinin artık etik kaygıların ötesine geçtiğini görmekte. ÇSY çerçevesini kullanmak hem işletmelere hem de yatırımcılara somut faydalar sağlayabilmektedir. Örneğin; işletmeler, sağlam ÇSY faktörleriyle risk içeren uygulamalardan kaçınabilmektedir. Yanı sıra ÇSY, işletmelerin daha büyük bir sermaye havuzuna erişmelerini ve daha güçlü bir marka kimliği ve firma değeri oluşturabilmelerini sağlayabilmektedir. Böylelikle işletmeler, ÇSY merkezli bir marka ile ilişkilendirilen yatırımlar aracılığıyla geleneksel yaklaşımlara benzer veya daha iyi getiriler elde edebilirler. Bu kapsamda ÇSY, işletmelerin finansal tablolarında görünmeyen gelecek dönemlerdeki rekabet avantajlarını ve kârlılıklarını belirleyen önemli bir faktör haline gelmiştir (Chang, Lee, 2022).

İşletme yöneticileri, ÇSY 'nin kurumsal riski önlemede etkili bir araç haline geldiğini ve finansal performansı etkilediğini fark etmişlerdir. Bu doğrultuda ulusal ve uluslararası halka açık işletmeler, kârlarını maksimize etmek için uzun vadeli sürdürülebilir ÇSY uygulamalarına doğru yönelmeye başlamışlardır. Hatta işletmelerin sergileyeceği iyi bir ÇSY performansının, ülkelerin ekonomik performansını dahi iyileştirebildiği görülmüştür (Zhao vd. 2018). Bu çerçevede işletmeler, ÇSY uygulamalarına artan ilgileri doğrultusunda, paydaşlarıyla ilişkilerini geliştirebilmek adına (Doğan, 2024) uzun vadeli potansiyellerini de göz önüne alarak sürdürülebilirlik konusuna odaklanmakta, ÇSY ve sosyal sorumlu yatırım alanlarını genişletmektedirler. Günümüzde, güçlü çevresel, sosyal ve yönetim geçmişine sahip olan işletmelerin daha iyi yönetildiği, daha az risk taşıdığı ve uzun vadede daha iyi finansal performans sergiledikleri düşüncesi hâkimdir (Syed, 2017). Bu bağlamda ÇSY'nin işletmelere rekabet avantajı sağlama, yatırımcıların ve borç verenlerin dikkatini çekme, finansal performansı iyileştirme, müşteri sadakati oluşturma ve işletme operasyonlarını sürdürülebilir kılma gibi avantajlar sağladığına inanılmaktadır.

3.1. ÇSY'nin Rekabet Avantajı Sağlaması

ÇSY uygulamaları, işletmelere, rakiplerine karşı rekabet avantajı sağlamaktadır. Örneğin, PwC'nin “Tüketici Sesi Anketi 2024” de ankete katılanların %80'inin sürdürülebilir şekilde üretilen veya tedarik edilen mallar için daha fazla ödeme yapacağı tespit edilmiştir. Benzer şekilde, TechTarget'ın Kurumsal Strateji Grubu bölümü tarafından Nisan 2024'te yapılan ankete yanıt veren 435 BT (bilgisayar teknolojisi) uzmanının %71'i, işletmelerinin güçlü ÇSY uygulamalarına sahip tedarikçilerden temin edecekleri BT ürünleri için %5'ten fazla fiyat primi ödeyeceklerini düşündükleri tespit edilmiştir (Yasar, 2024). İşletmeler tarafından izlenen ve raporlanan çeşitli ÇSY ölçümleri tüketiciler, çalışanlar, borç verenler ve düzenleyiciler için de önemlidir. Çalışma koşullarını iyileştirmek, çeşitliliği teşvik etmek ve sosyoekonomik konularda bir duruş sergileyebilmek için çaba gösteren işletme yöneticileri, işletmenin markasını güçlendirmede önemli bir role sahiptirler (Henisz, Koller, Nuttall, 2019).

3.2. ÇSY'nin Yatırımcıları ve Borç Verenleri Cezbetmesi

ÇSY raporlamasının finansal raporlara veya ayrı açıklamalara dâhil edilmesi, işletmeler arasında trend haline gelmektedir. Yatırımcılar ve borç verenler, ÇSY'ye yatırım yapan ve sürdürülebilirlik çalışmalarına ışık tutmak için ÇSY açıklamalarını kullanan işletmelere daha çok ilgi duymaya başlamışlardır. Örneğin, 2024 Morgan Stanley anketi, küresel yatırımcıların %77'sinin sürdürülebilir yatırımla ilgilendiğini tespit etmiştir. İklim değişikliği ve doğal kaynakların kötüye kullanımı nedeniyle oluşan endişeler, yatırımcıların bakış açılarını sürdürülebilir işletmelere doğru kaydırmaya başlamıştır. Böylelikle haksız ücretler, fosil yakıtlara yatırım, sürdürülemez tarım yöntemleri ve geri dönüştürülemez ürünlerin üretimi gibi eski uygulamaları kullanan işletmeler, bu durumlara özen gösteren işletmelerden ayrıştırılmaya başlanmıştır. ÇSY'yi uygulayan işletmeler, uygulamalarına dair kapsamlı bir açıklama sunarak, yatırımcıların yatırım kararlarını

etkileyebilmekte ve düşük risk profiline sahip sürdürülebilir bir gelecek sunarak yatırımcıların kendilerini seçmesini sağlayabilmektedirler (Yasar, 2024; Henisz, Koller, Nuttall, 2019; URL 1).

3.3. ÇSY'nin Finansal Performansı İyileştirmesi

Bir işletmenin temel amacı kâr elde etmektir. Bu nedenle sosyal katkı faaliyetleri, işletmenin çıkarları veya sürekliliği göz önüne alınarak yürütülmektedir. Bu çerçevede ÇSY, bir işletmeyi yatırımcılar için cazip hale getirmekle kalmamakta, yanı sıra işletmenin genel finansal performansını da iyileştirmektedir. Kağıt kullanımını sıfırlama, geri dönüşümü veya enerji verimliliğini yükseltme gibi sürdürülebilirliğe yönelik küçük değişimler dâhi bir işletmenin kârını ve yatırım getirisini iyileştirebilmektedir. Bu doğrultuda, ÇSY uygulamalarına uyum sağlamak için işletmeler, enerji tüketimi, ham madde kullanımı ve atık işleme gibi temel ölçümleri takip ettikleri taktirde enerji faturalarında azalma ve maliyetlerinde gerileme yaşayabilmektedirler. ÇSY ile ilgili düzenlemelere uyum sağlayan işletmeler para cezalarına, yaptırımlara ve diğer iş risklerine daha az maruz kalmaktadırlar. Bu durum işletmelerin kârlılığını olumlu yönde etkilemektedir (Yasar, 2024; Henisz, Koller, Nuttall, 2019; URL 1). Bu doğrultuda ÇSY uygulamalarının kârlılığı artırabileceğini ve kurumsal değeri yükseltebileceğini ortaya koyan mevcut araştırmalar da bulunmaktadır (Lins, Servaes, Tamayo, 2017; Ferrell, Liang, Renneboog, 2016; Gao, Zhang, 2015).

Geçmişte, işletme performansı, esas olarak kısa vadeli kâr yönelimini tanımlıyordu. Günümüzdeki işletme performansı ise işletmelerin ekonomideki yerlerini uzun dönemde güvence altına alabilmeleri için sorumlu ve sürdürülebilir bir hareket ihtiyacını yansıtmaktadır. Diğer bir ifadeyle işletmeler, finansal performansları için uzun vadeli değer korumasına ve sürdürülebilirliğe odaklanmaktadır (Bistrova, Lace, 2012). Bu durum, ÇSY uygulamalarının riskleri azaltabileceğini ve sektörden ülkeye geçişle birlikte işletmenin finansal performansını güçlendirerek yatırımcılar için sürdürülebilir bir getiri sağlayabileceğini göstermektedir (Naeem, Çankaya, 2022). Hatta bu doğrultuda, ÇSY sorumluluklarını yerine getirmenin işletmelerin karşılaştığı riskleri azaltabileceğini ve sermaye maliyetlerini düşürebileceğini ortaya koyan mevcut araştırmalar da bulunmaktadır (Stellner, Klein, Zwergel, 2015; Chava, 2014; Oikonomou, Brooks, Pavelin, 2012).

3.4. ÇSY'nin Müşteri Sadakati Oluşturması

Daha önce belirtilen PwC anketi, katılımcıların %46'sının daha sürdürülebilir ürünler veya iklim üzerinde daha az etkisi olan ürünler satın aldığını göstermiştir. Anket sonuçlarına göre bu tüketiciler, ÇSY değerleriyle uyumlu markalar için % 9,7'ye kadar ekstra ödeme yapmaya istekli görülmüşlerdir. Bu doğrultuda insanlara iyi davranan kuruluşlara müşterilerin daha sadık oldukları tespit edilmiştir (Yasar, 2024). Diğer bir ifadeyle tüketiciler, işletmeyi yalnızca ürün veya hizmetlere göre değil, işletmenin benimsediği değere göre değerlendirmeye başlamışlardır. Bu eğilim ÇSY'nin daha da önemli hale gelmesini sağlamış ve onu kurumsal sürdürülebilirliğin değerlendirilmesinde temel bir unsur haline getirmiştir (Byen, Kim, 2021). Günümüzün sosyal bilinçli tüketicileri, destekledikleri işletmelerin daha büyük iyilik için ne veya neler yaptıklarını bilmek istemektedirler. ÇSY faktörlerine uyan işletmeler, şeffaf davranarak ve ÇSY'ye yönelik çalışmalarını müşterilerine etkili bir şekilde sunarak daha fazla müşteri çekebilirler ve böylelikle var olan müşterileri ellerinde tutabilirler (Henisz, Koller, Nuttall, 2019).

3.5. ÇSY'nin İşletme Operasyonlarını Sürdürülebilir Kılması

ÇSY uygulamalarına yatırım yapan bir işletme, sürekli değişen şartları sürdürebilir ve ona uyum sağlayabilir. Örneğin, ÇSY faktörlerini temel operasyonlarına düzgün bir şekilde entegre eden işletmeler, maliyet tasarrufu fırsatlarını daha iyi belirleyebilirler ve daha düşük enerji tüketimi, azaltılmış kaynak israfı ve genel olarak operasyonel maliyetlerde azalma elde edebilirler. Bu çerçevede, ÇSY uygulamalarını göz ardı eden işletmeler, ilerleyen dönemlerde yasal ve düzenleyici sorunlar, itibar ve uyumluluk sorunları ile uğraşmak zorunda kalabilirler (Yasar, 2024; Henisz, Koller, Nuttall, 2019; URL 1).

4. Çevresel, Sosyal ve Yönetişim Uygulama Düzenlemeleri

Küresel ısınmayla birlikte iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan tehditler, 21. yüzyılın en büyük tehlikelerindendir. Öyle ki işletmelerden sosyo-kültürel dengede olduğu gibi ekolojik dengeyi de korumaları beklenmektedir (Naeem, Çankaya, 2022). Bu doğrultuda, ÇSY uygulamalarının önemi giderek daha fazla düzenleyici kurum, borsa ve yatırımcı tarafından kabul edilmektedir (Zhao vd., 2018). Dünya genelinde

hükümetler ve düzenleyici iş birlikleri çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği sağlamak için birçok yasa ve yönetmelik çıkartmışlardır. Bu yasa koyucular, iklimin değişikliğine yönelik artan endişeler sonucunda, işletmelerin normal faaliyetlerine sürdürülebilirlik, çevresel ve sosyal sorumlulukla ilgili faaliyetleri de dâhil etmeleri yönünde baskı oluşturmuşlardır (Naeem, Çankaya, 2022).

Yasa koyucular tarafından ÇSY faktörlerine ve işletmelerin ÇSY uygulamalarına ilişkin bu güne kadar birçok düzenleme yapılmıştır. Bunlar (Bernoville, 2024);

- **Avrupa Birliği Sürdürülebilir Finansman Açıklama Yönetmeliği:** Varlık yöneticileri ve diğer finansal piyasaya katılımcıları için önemli hükümler içeren zorunlu ÇSY açıklama yükümlülükleridir.
  - **Avrupa Birliği Sürdürülebilir Finans Eylem Planı:** Avrupa Birliği'nin önemli politika hedefi, kıta genelinde sürdürülebilir yatırımı teşvik etmektir.
  - **Avrupa Birliği Taksonomisi:** ÇSY'den biyoçeşitliliğe ve kirlilikle mücadeleye kadar sürdürülebilirliğin tüm yönlerini kapsayan ve finansal olmayan bir genel puan veren metindir.
  - **Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi:** Büyük işletmelerin ve borsada işlem gören KOBİ'lerin ÇSY açıklamalarını ayrıntılı olarak raporlamalarını zorunlu kılmaktadır.
  - **Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu Raporlama Kılavuzları:** ÇSY raporlamasının uluslararası ölçekte tutarlılığını ve karşılaştırılabilirliğini artırmak ve bilinçli yatırım kararlarını desteklemek için tasarlanmıştır.
  - **Birleşik Krallık'ın Kolaylaştırılmış Enerji ve Karbon Raporlaması:** Enerji maliyetleri konusunda farkındalığı artırmak ve enerji verimliliği önlemlerinin uygulanmasını teşvik etmektedir.
  - **Japonya'nın Kurumsal Yönetim Kodu:** İşletmeleri, yönetim ve açıklama uygulamalarında başta iklim değişikliği olmak üzere sürdürülebilirlik konularını ele almaya teşvik etmektedir.
- İşletmeler, bu düzenlemeleri anlayarak ve bunlara bağlı kalarak uyumluluğu sağlayabilir ve paydaşlar nezdinde güven oluşturabilirler. İşletmeler böylelikle sürdürülebilirlik performanslarını iyileştirebilecekler ve gelişen küresel pazarlarda rekabet avantajı elde edebileceklerdir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bu araştırma, ÇSY faktörlerine yönelik uygulama taahhütlerinin yerine getirilmesinin faydaları ve getirilmemesinin sonuçlarına odaklanan işletmeler perspektifinden bir incelemeyi ele almaktadır. Çevresel faktörler, bir işletmenin gezegenin bir yöneticisi olarak nasıl performans gösterdiğini incelemektedir. İnsanlık, çevresel düzeyde, her geçen gün daha da ısınan bir gezegenle mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Sıcaklıktaki küçük artışlar kutuplardaki buzulların erimesi, fırtına ve sel gibi doğal afetlerin artması anlamına gelmektedir. Yanı sıra ormansızlaşma ve endüstriyel kirlilik şeklindeki ticari faaliyetler, ekosistemin tahrip edilmesi, türlerin yok olması ve daha az güzel bir çevre anlamına gelmektedir. Sosyal faktörler, bir işletmenin çalışanlar, tedarikçiler, müşteriler ve faaliyet gösterdiği topluluklarla ilişkilerini nasıl yönettiğini incelemektedir. Sosyal düzeyde, servet, ırk ve cinsiyet eşitsizlikleri daha az adil bir toplum yaratmaktadır. Gelir eşitsizliği suç ve sivil huzursuzluğa yol açarak toplumları herkes için güvensiz hale getirmektedir. Yönetişim faktörü ise bir organizasyonun nasıl yönetildiğini ve kontrol edildiğini belirleyen bir dizi süreçle birlikte bir dizi kural ve en iyi uygulamayı tanımlamaktadır. Yönetim düzeyinde ise işletme lobiciliği ve kurtarma paketleri kurumlara ve toplumsal sözleşmeye daha az inanç yaratmaktadır. Bu faktörlerin uygulanmadığı ve ÇSY taahhütlerinin yerine getirilmediği takdirde, sistemin çökme tehlikesi altına gireceği fikri savunulmaktadır. Daha da kritiği, ekosistem üzerindeki yaşam alanının formunu kaybetme riski içinde olduğu beyan edilmektedir.

ÇSY kavramı, büyümenin çevresel, sosyal ve yönetim yönlerini temsil etmektedir (Doğan, 2024). Etkili bir ÇSY uygulaması, bir işletmenin risk yönetimi, maliyet azaltma ve çevreye özen gösterme konusundaki tutumunu göstermektedir. İşletmenin müşteri memnuniyeti, işgücü standartları, sosyal adaletsizlik ve sürdürülebilir yatırımlar gibi sosyo-ekonomik konularda güçlü bir duruş sergilemesi, proaktif bir şekilde gelişmeye istekli olduğunu göstermektedir. Tüm olumlu yönlerine rağmen ÇSY eleştirmenleri, ÇSY yatırımlarının vaat ettiği gerçek dünya sonuçlarını üretmediğini iddia etmektedir (Henisz, Koller, Nuttall, 2019). Bu kapsamda Edmans (2022), ÇSY'nin bir alt alandan ana akım bir uygulamaya doğru evrildiğini

söylemektedir. Bu evrilmenin en büyük itici gücünü ise ÇSY faktörlerinin bir işletmenin uzun vadeli (finansal) değeri için kritik olduğunun kabul edilmesine bağlamaktadır. Araştırmacı, bir işletmeyi değerlendirirken uzun vadeli faktörleri göz önünde bulundurmanın ÇSY yatırımı olmadığını, bunun sadece yatırım olduğunu ifade etmektedir. Gerçekte ise ÇSY yatırımı diye bir şey olmadığını, yalnızca ÇSY diye bir analiz olduğunu söylemektedir. Eleştirilerin yanı sıra işletmelerin ÇSY uygulamalarını, eylemlerini meşrulaştırmanın bir yolu olarak kullandıklarını söyleyen araştırmacılar da bulunmaktadır (Michelon, Pilonato, Ricceri, 2015; Cho vd.,2012). Bu gibi eleştiriler ve tespitlerden dolayı ÇSY, bazı piyasa bazlı ve politik tepkilerle karşı karşıya kalmaktadır. Öte yandan, bu durum işletmeler arasında ÇSY'yi benimseme oranlarını yavaşlatmamaktadır. Aksine işletmeler genelinde ÇSY uygulamalarının bir bütün olarak sağlam getiriler üretebildiği (Henisz, Koller, Nuttall, 2019) ve hatta ÇSY açıklamalarının kurumsal finansal performansı iyileştirdiği görülmektedir (Chen, Xie, 2022). Bu iki zıt görüş sonucunda, mantıksal iki soru ortaya çıkmaktadır: Sorulardan ilki, ÇSY uygulamalarını zorunlu kılmak, işletmelerin gerçek ÇSY performanslarını yansıtacak mıdır? Sorulardan ikincisi ise işletmelerin ÇSY performanslarına bağlı olarak gelişen finansal performanslarını artıracak mıdır?

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Oranı

Yazar katkı oranı %100'dür.

Finansman

Finansman kullanılmamıştır.

Kaynaklar

Dergiler:

- Armstrong, A. (2020). "Ethics and ESG", *AABFJ*, 14 (3), 6-17.
- Ben-Porath, E., Dekel, E. and Lipman, B. L. (2018). "Disclosure and choice", *The Review of Economic Studies*, 85(3), 1471-1501. <https://doi.org/10.1093/restud/rdx064>
- Bistrova, J. ve Lace, N. (2012). "Defining Key Factors to Sustain Maximum Shareholder Value", *Journal of Financial Studies and Research*,2012, 1-14. doi:10.5171/2012.391928
- Bofinger, Y., Heyden, K.J. ve Rock, B. (2022). "Corporate social responsibility and market efficiency: Evidence from ESG and misvaluation measures", *Journal of Banking & Finance*, 134 (2022). <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2021.106322>
- Byen, S. H. ve Kim, K. H. (2021). "Challenges and Tasks for Establishing a Korean Model of ESG Management", *Korea CEO Academy: Seoul, Korea*, 85-89.
- Carroll, A. B. (1979). "A three-dimensional conceptual model of corporate performance", *Academy of Management Review*, 4(4), 497-505. <https://doi.org/10.2307/257850>
- Chava, S. (2014). "Environmental externalities and cost of capital", *Management Science*, 60(9), 2223-2247. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2013.1863>
- Chang, Y.-J. ve Lee, B.-H. (2022). "The Impact of ESG Activities on Firm Value: Multi-Level Analysis of Industrial Characteristics", *Sustainability*, 14(21). <https://doi.org/10.3390/su142114444>
- Chen, Z. ve Xie, G. (2022). "ESG disclosure and financial performance: Moderating role of ESG investors", *International Review of Financial Analysis*, 83(October 2022). <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2022.102291>

- Cho, C. H., Guidry, R. P., Hageman, A. M., ve Patten, D. M. (2012). "Do actions speak louder than words? An empirical investigation of corporate environmental reputation", *Accounting, Organizations and Society*, 37(1), 14-25. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2011.12.001>
- Clark, G. L. ve Viehs, M. (2014). "The Implications of Corporate Social Responsibility for Investors: An Overview and Evaluation of the Existing CSR Literature", *SSRN Electronic Journal*, 1-52.
- Edit, V. (2019). "The relationship between corporate governance and corporate social responsibility", *University of Debrecen, Faculty of Economics and Business*, 13(3-4), 28-34, doi: 10.19041/APSTRACT/2019/3-4/3
- Edmans, A. (2022). "The end of ESG", *Financial Management*, 52(1), 3-17. <https://doi.org/10.1111/fima.12413>
- Elbasha, T. and Avetisyan, E. (2018). "A framework to study strategizing activities at the field level: The example of CSR rating agencies", *European Management Journal*, 36(1), 38-46.
- Ferrell, A., Liang, H., ve Renneboog, L. (2016). "Socially responsible firms", *Journal of Financial Economics*, 122(3), 585-606. <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2015.12.003>
- Gao, L., ve Zhang, J. H. (2015). "Firms' earnings smoothing, corporate social responsibility, and valuation", *Journal of Corporate Finance*, 32, 108-127. <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2015.03.004>
- Garel, A. ve Petit-Romec, A. (2021). "Investor rewards to environmental responsibility: Evidence from the COVID-19 crisis", *Journal of Corporate Finance*, 68(2021). <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2021.101948>
- Gillan, S. L., Koch, A., ve Starks, L. T. (2021). "Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance", *Journal of Corporate Finance*, 66(101). <https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2021.101889>
- Graham, J. R. (2022). "Presidential address: Corporate finance and reality", *The Journal of Finance*, 77(4), 1975-2049. <https://doi.org/10.1111/jofi.13161>
- Hermundsdottir, F. ve Aspelund, A. (2021). "Sustainability innovations and firm competitiveness: A review", *Journal of Cleaner Production*, 280(1), <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124715>
- Jung, J. S. ve Niu, S. J. (2021). "The Fourth Industrial Revolution and ESG Management: Based on the Comparison between Korea and China Cases in the Distribution Industry", *Korean Manag. Consult. Rev.*, 21, 351-366.
- Lins, K. V., Servaes, H., ve Tamayo, A. (2017). "Social capital, trust, and firm performance: The value of corporate social responsibility during the financial crisis", *The Journal of Finance*, 72(4), 1785-1824. <https://doi.org/10.1111/jofi.12505>
- Martha, H. ve Khomsiyah, K. (2023). "The effects of environmental, social, and governance (ESG) on corporate performance", *Jurnal Ilmiah Bisnis dan Ekonomi Asia*, 17 (1), 112-120.
- Michelon, G., Pilonato, S., ve Ricceri, F. (2015). "CSR reporting practices and the quality of disclosure: An empirical analysis", *Critical Perspectives on Accounting*, 33, 59-78. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2014.10.003>
- Morea, D., Mango, F., Cardi, M., Paccione, C. ve Bittucci, L. (2022). "Circular Economy Impact Analysis on Stock Performances: An Empirical Comparison with the Euro Stoxx 50® ESG Index", *Sustainability*, 14.
- Naemm, N. ve Çankaya, S. (2022). "The Impact of ESG Performance over Financial Performance: A Study on Global Energy and Power Generation Companies", *International Journal of Commerce and Finance*, 8(1), 1-25.
- Nordhaus, W. (2019). "Climate change: The ultimate challenge for economics", *American Economic Review*, 109(6), 1991-2014. DOI: 10.1257/aer.109.6.1991
- Oikonomou, I., Brooks, C., ve Pavelin, S. (2012). "The impact of corporate social performance on financial risk and utility: A longitudinal analysis", *Financial Management*, 41(2), 483-515. <https://doi.org/10.1111/j.1755-053X.2012.01190.x>

- Starks, L. T. (2021). "Environmental, social, and governance issues and the financial analysts journal", *Financial Analysts Journal*, 77(4), 5-21. <https://doi.org/10.1080/0015198X.2021.1947024>
- Stellner, C., Klein, C., ve Zwergel, B. (2015). Corporate social responsibility and Eurozone corporate bonds: The moderating role of country sustainability. *Journal of Banking & Finance*, 59, 538- 549. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2015.04.032>
- Syed, A. M. (2017). "Environment, social, and governance (ESG) criteria and preference of managers", *Cogent Business & Management*, 4(1), 1-13, <https://doi.org/10.1080/23311975.2017.1340820>
- Thurnbull, S. (1997). "Corporate governance: its scope, concerns and theories", *Corporate Governance*, 5, (4), 180-205.
- Zhao, C., Guo, Y., Yuan, J., Wu, M., Li, D., Zhou, Y. and Kang, J. (2018). "ESG and corporate financial performance: empirical evidence from China's listed power generation companies", *Sustainability Journal*, 10(8). doi:10.3390/su10082607
- Yüksel, F. ve Aracı, H. (2017). "Entegre raporlama, Türk işletmelerinin entegre raporlamaya bakışı üzerine bir araştırma", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 24(3), 741-757, doi: 10.18657/yonveek.335544

Diğer Kaynaklar:

- Angyal, A. (2009). *Vallalatok tarsadalmi felelossege, felelos tarsasagiranyitas (corporate social responsibility)*, Kossuth Kiadó / Budapest
- Bernoville, T. (2024). *Why is ESG important in business in 2024?*, 01.08.2024 tarihinde <https://plana.earth/academy/why-esg-important-companies-investors> adresinden alındı.
- Cadbury, A. (1992). *The financial aspects of corporate governance*, Report of the committee on, London, 1-90.
- Clarke, G. L., Feiner, A. ve Viehs, M. (2015). *From the stockholder to the stakeholder: How sustainability can drive financial outperformance*, University of Oxford Press. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2508281>.
- Deetz, S. (2007). *Corporate governance, corporate social responsibility, and communication. The debate over corporate social responsibility*, [May, S., Cheney, G. and Roper, J. (eds.)], New York, USD, 267-278. May, S., Cheney, G. and Roper, J. (eds.).
- Doğan, S. (2024). *Çevre, sosyal ve kurumsal yönetim (ÇSY) kriterleri ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik açıklamaların finansal performansa etkisi: BİST sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelere yönelik analiz*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- ESG Reporting Guide 2.0. (2019). *Nasdaq*. 2.08.2024 tarihinde <https://www.nasdaq.com/docs/2019/11/26/2019-ESG-Reporting-Guide.pdf> adresinden alındı.
- Freeman, R. E. (2010). *Strategic management: A stakeholder approach*, Cambridge University Press.
- Henisz, W., Koller, T. ve Nuttall, R. (2019). *Five ways that ESG creates value*, McKinsey Quarterly, 01.08.2024 tarihinde <https://www.mckinsey.com/capabilities/strategy-and-corporate-finance/our-insights/five-ways-that-esg-creates-value#/> adresinden alındı.
- Simpson, J. and Taylor, J. R. (2013). *Corporate governance ethics and csr. Great Britain and the United States: Kogan Page*, 17.10.2024 tarihinde https://www.academia.edu/41934478/Corporate_Governance_Ethics_and_CSR_i adresinden alındı.
- Yasar, K. (2024). *5 ESG benefits for businesses*. 01.08.2024 tarihinde <https://www.techtarget.com/whatis/feature/5-ESG-benefits-for-businesses> adresinden alındı.
- URL 1 : <https://quantive.com/resources/articles/what-is-esg> (Erişim tarihi: 01.08.2024).